

Jubilæumsfugl, november 2026 - agerhøne

- Skrevet af Morten Møller Ihle

Agerhønen er en lille buttet hønsefugl, ca 30 cm lang med afrundede vinger og kort hale. Fjerdragten er i gråbrune farver med et gråt bryst. Kinder og strube er orangebrune. På bugen har den en mørkebrun hesteskoformet plet, som er størst hos hannen og lidt mindre eller næsten fraværende hos hunnen, men ellers er de stort set ens. Hanen har ikke sporer eller kam.

Hen over året holder de sammen i familieflokke, men i februar/marts opløses flokkene, og hannerne begynder at etablere territorier. I den periode kan man høre deres kald, når de søger en mage fra en anden flok.

De danner et monogamt par og er fælles om yngelplejen. I starten af maj lægger hønen 10-20 æg, og hun ruger nu i 23-25 dage. Hannen holder sig i nærheden som vagtpost.

Når kyllingerne er klækket, forlader de reden med forældrene. De første par uger lever de udelukkende af et bredt udvalg af insekter og edderkopper. Herefter går de gradvist over til en plantebaseret kost. Som voksen lever agerhønen helst af ukrudt og ukrudtsfrø, men den øgede ukrudtsbekæmpelse i landbruget gør, at de også tager korn. Om vinteren er det på græsmarker og vintersædsmarker, de søger deres føde.

Foto: Johan Chr. Homann

Agerhønen er naturligt udbredt i Vesteuropa og østover gennem Rusland til Mongoliet. Som jagtfugl er den blevet udsat i Nordamerika, hvor den har etableret sig i de nordvestlige stater i USA og langt ind i de tilgrænsende Canadiske provinser. Bestandene i det sydlige Norge og Sverige menes også at være resultatet af en tidligere udsætning, ligesom i Danmark øst for Storebælt, hvor Frederik d 2. i 1561 vides at have beordret udsætning af agerhøns i sine Nordsjællandske vildtbaner. Dette er det tidligst kendte eksempel på udsætning af fugle til jagt i Danmark.

I Europa har agerhøns været en del af faunaen i mere end 10.000 år. Her har de bredt sig i takt med menneskets rydninger og svedjebrug i forbindelse med bosættelser og

opdyrkning. I DK har man fundet knogler fra agerhøns, som kan dateres til omkring år 500 f. Kr, hvor befolkningstilvæksten i overgangen mellem bronze og jernalder satte gang i rydning og opdyrkning af landskabet.

Lige siden har agerhønsene fundet sig godt tilrette i det åbne landskabs mosaik af dyrkede og afgræssede marker omkranset af hegn, diger og grøftekanter med den randeffekt, det giver. Også hederne med deres tæpper af lyng, småbuske og urtevegetation, som bredte sig på de næringsfattige jorder som følge af denne opdyrkning, var medvirkende til agerhønsenes trivsel.

Derfor blev agerhøns med tiden også et yndet jagtobjekt. Først var det konge og adel som i renæssancen og enevældens tid igangsatte opdræt og udsætning af vildt til de store fællesjagter. Agerhøns som ikke flyver lange distancer over vand blev udsat på Bornholm i 1870'erne, og fra 1890 og frem til 1930'erne importerede og udsatte danske jagtvæsener i stor stil agerhøns fra centraleuropa, de såkaldte "bøhmiske" agerhøns.

I midten af 1900-tallet var agerhøns en af de dominerende arter i den danske vildtudbyttestatistik, med en årlig afskydning på mellem 300.000 - 400.000 stk. Fra 1970 - 1990 falder udbyttet til under 100.000 for i dag at ligge på ca 12.000 stk.

Foto: Johan Chr. Homann

Hvis man i stedet for vildtudbytte ser på antal ynglepar, viser DOF's punkttællinger at antallet af ynglepar er faldet fra 150.000 i midten af 1900-tallet til højst 15.000 par i 2019.

Det er en voldsom tilbagegang, og undersøgelser viser da også tydeligt, at agerhønen ikke længere får opfyldt sine krav til ynglehabitat. Hegn og diger ryddes, grøfter rørlægges og fugtige lavninger drænes med en betydelig nedgang i antallet af levesteder for insekter. Hertil skal lægges effekten af den kemiske ukrudts- og insektbekæmpelse i afgrøderne, hvor moderne sprøjtemidler effektivt fjerner alt bredbladet ukrudt for kun at efterlade kornafgrøder. Igen forsvinder levestederne for en lang række insektarter, hvis de ikke forsvinder i forbindelse med sprøjtning med insektmidler. Med andre ord er der ikke længere naturligt føde til agerhønssekylinger i de første uger af deres liv.

Den opdyrkning af landskabet, som i sin tid var medvirkende til, at agerhønen indvandrede er nu blevet så effektiv, at der ikke længere er grundlag for ynglesucces, og det gælder ikke kun for agerhøns. Desværre.